

Nr 134.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beredande av ytterligare medel för avveckling av bränslekommissionens verksamhet: given Stockholms slott den 19 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsraden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för handelsdepartementet anför departementschefen, statsrådet Linders följande:

På förslag av Kungl. Maj:t hava av 1921 och 1922 års riksdagar till återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränslekommission tidigare beviljade anslag anvisats 64,300,000, respektive 50,000,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

För samma ändamål anvisades av 1923 års riksdag, likaledes av andra statsinkomster än lånemedel, 7,536,323 kronor. Det beräknades härvid, att de kommissionens skulder, som därefter återstode att gälda, skulle kunna likvideras med andra av kommissionen disponerade tillgodohavanden samt

att därutöver skulle i dylika tillgodohavanden återstå ett belopp av bortat en halv miljon kronor, vilket ansågs tillräckligt för den slutliga avvecklingen av kommissionens affärer.

Den 28 september 1923 uppdrog Kungl. Maj:t åt domänstyrelsen att från och med den 1 oktober 1923 genom domänfiskalen eller annan lämplig person bevaka och slutföra kronans talan i de mål och ärenden, som i anledning av bränslekommissionens, bränslekommissionens av januari 1921 eller förenämnda likvidatorers verksamhet vore eller kunde bli vid domstol eller hos skiljenämnd eller exekutiv myndighet anhängiggjorda, samt att i övrigt, med övertagande av samtliga de tillgångar och skulder, sistnämnda kommissions likvidatorer i denna deras egenskap omhänderhade, slutligt avveckla kommissionens ekonomiska verksamhet.

I enlighet härmed har avvecklingen av bränslekommissionen handhafts av domänstyrelsen. Vid slutet av september månad 1924 ansågs detta arbete vara slutfört med undantag för vissa rättgångar, varför dåvarande behållning i runt tal 650,000 kronor den 1 oktober samma år inlevererades till statskontoret.

Sedan emellertid bränslekommissionen genom högsta domstolens domar av den 7 mars 1924 i de så kallade Trehörningsjömålen förpliktats att till vissa skogsägare med flera utgiva ersättning för viss av kommissionen tidigare utstämplad, men sedermera icke avverkad skog, började efter hand liknande krav framkomma jämväl från andra markägare.

Såsom stöd för dessa krav åberopades, att bränslekommissionen i samband med förfogande över ett skogsområde eller avtal om avverkningsrätt låtit utstämpla eller på annat övligt sätt utmärka träd, varigenom kommissionen finge anses hava förfogat över träden, trots att kommissionen sedermera underlåtit att avverka dessa. I vissa fall gjordes också gällande rätt till ersättning på grund därav att skog, som utstämplats före den 30 november 1917 men avverkats först senare, betalts enligt de lägre priser, som för vissa län stadgats uti riksvärderingsnämndens taxa nämnda dag, i stället för enligt de priser, som stadgats i taxan av den 7 juni 1917. Då kommissionen den 1 oktober 1924 ansågs vara slutligen avvecklad, hade förlikning träffats rörande då föreliggande krav. Sedermera hava dock oupphörligen nya liknande krav inkommit, rörande vilka jämväl uppgörelser förlikningsvis efter hand ingåtts. Förlikningarna hava emellertid krävt stora belopp. I första hand har därvid förutnämnda behållning å 650,000 kronor tagits i anspråk. Genom beslut den 21 augusti och den 6 november 1925 har Kungl. Maj:t från det å riksstaten uppförda anslaget till oförutsedda utgifter anvisat ytterligare högst 485,000, respektive 250,000 kronor, vilka senare summor, sedan på senaste tiden prövade och för utbetalning godkända uppgörelser guldits, jämväl i sin helhet disponerats.

I skrivelse den 22 januari 1926 har domänstyrelsen anmält, att ett par tusen ärenden låge oprövade och oavgjorda, för vilka ersättningsbeloppen vore omöjliga att angiva; i första hand beräknades dock ett belopp av

500,000 kronor behöfligt. Under återopande härav har domänstyrelsen hemställt, att sagda belopp, 500,000 kronor, måtte anvisas för fortsättande av det åt domänstyrelsen uppdragna avvecklingsarbetet.

I avseende å de normer, som tillämpas vid förekommande förlikningsuppgörelser rörande framkomna skadeståndskrav av olika slag, har domänstyrelsen hänvisat till en genom beslut den 25 november 1925 samtliga jägmästare delgiven promemoria. Ifrågavarande promemoria, vilken utarbetats på grundval av ett av advokaten T. Forssner och revisionssekreteraren H. Waller i ämnet avgivet utlåtande, är av följande lydelse:

»P. M.

rörande de fall, da kungl. domänstyrelsen är villig att träffa förlikning med skogsägare angående krav, som dessa framställa på grund av mellanhavanden med bränslekommissionen.

Därest hos jägmästare göras förfrågningar, under vilka förutsättningar och i vilken utsträckning kungl. styrelsen i sin egenskap av likvidator för bränslekommissionen är villig att till skogsägare utgiva ersättning utöver vad kommissionen tidigare erlagt, bemyndigas denne meddela följande.

Om bränslekommissionen på grund av förfogande över skogsområde eller enligt avtal om avverkningsrätt låtit utstämpla eller på annat övligt sätt utmärka träd men sedermera underlåtit att avverka sålunda utstämplade träd, är kungl. styrelsen villig att med skogsägaren träffa uppgörelse på det sätt, att kungl. styrelsen förlikningsvis erlägger hälften av skillnaden mellan de utstämplade men kvarlämnade trädens värde enligt riksvärderingsnämndens taxa, respektive enligt de i avverkningskontraktet stadgade priser, samt trädens värde å rot vid tiden för förfogandets hävande eller avtalets upphörande.

Anser skogsägare sig vara berättigad till ersättning för dylik utstämplad men ej avverkad skog, bör han låta skiftesgodeman eller annan lämplig person (exempelvis länsskogvaktare) verkställa en uppräknning av träden i fråga samt till kungl. styrelsen insända instrument över uppräknningen jämte ansökan att utfå ersättning för de stämplade, icke avverkade träden. Kungl. styrelsen låter därefter verkställa kontrollering av uppräknningen ävensom uträkning av den vedkvantitet, träden skolat lämna, och av den ersättning, som enligt ovan angivna grunder tillkommer skogsägare, varefter skogsägaren erhåller underrättelse därom. Skogsägaren har därefter att till kungl. styrelsen insända meddelande, huruvida han godtager det erbjudna ersättningsbeloppet såsom full likvid för sin fordran.

Har för träd, som utstämplats före den 30 november 1917 men avverkats efter nämnda dag, erlagts betalning enligt de lägre priser, som för vissa län stadgats uti riksvärderingsnämndens taxa sagda dag, i stället för enligt de i taxan den 7 juni 1917 stadgade priser, vilka av skogsägare ansetts böra i förevarande fall tillämpas, är kungl. styrelsen villig att med skogsägare träffa uppgörelse på det sätt, att förlikningsvis till honom erlägges ett tilläggspris av 65 öre per varje kubikmeter ved, som betalats efter den lägre taxan, i vilket pris inbegripes jämväl ersättning för eventuella räntanspråk.

Önskar skogsägare på nu angiven grund utbekomma ersättning, har han att därom till kungl. styrelsen insända ansökan jämte, där så ske kan, bränslekommissionens inmättningsnota angående mottagandet. Kungl. styrelsen låter därefter verkställa i övrigt behöflig utredning samt giver skogsägaren underrättelse om storleken av den ersättning, som enligt förut angivna grunder kan utbetalas till honom, varefter skogsägaren har att med-

dela kungl. styrelsen, huruvida han godtager det erbjudna ersättningsbeloppet såsom full likvid för sin fordran.

Därest förlikningsbelopp av skogsägaren godkänts, utbetalas detsamma, så snart penningar ställas till kungl. styrelsens förfogande.

Kungl. styrelsen utbetalar ingen ersättning

1) för det att avverkning ägt rum i mindre omfattning än skogsägaren väntat, därest stämpling eller annan övlig märkning av de särskilda träden icke ägt rum;

2) för träd, som blivit utstämlade på grund av förfogande eller ingånget avtal om avverkningsrätt men kommit att kvarstå, därest *antingen* med skogsägaren träffats särskilt avtal, att han skulle själv avverka de utstämlade träden, och han underlåtit detta, *eller ock* skogsägaren för att undgå förfogande över skogen åtagit sig att från skogen ifråga till kommissionen leverera en bestämd kvantitet ved;

3) för det att vid inmätning av rå ved räknats med sådant övermål, som i kontrakt föreskrivits eller eljest är vanligt.»

Statskontoret har i avgivet utlåtande den 28 januari 1926 anfört, att beträffande domänstyrelsens förevarande framställning icke syntes från statskontorets sida kunna förväntas något uttalande, huruvida och i vilken omfattning förlikningsförfarandet för uppgörelser av bränslekommissionens mellanhavanden med vederbörande skogsägare borde fortsättas. Därest emellertid så ansåges böra ske, torde det av domänstyrelsen begärda beloppet, 500,000 kronor, snarast böra ställas till styrelsens disposition för ifrågavarande ändamål. Då några till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel icke under den tid, riksdagen vore samlad, vore tillgängliga för en så betydande utgift, torde framställning böra göras till riksdagen om medgivande att för ändamålet finge disponeras erforderliga medel från det i riksstaten för budgetåret 1925—1926 uppförda förslagsanslaget för oförutsedda utgifter.

Då av domänstyrelsens skrivelse syntes framgå, att behov av medel, utöver begärda belopp av 500,000 kronor, kunde väntas föreligga inom den närmaste tiden och innan 1927 års riksdag hunne pröva en sålunda ånyo uppkommande anslagsfråga, har domänstyrelsen anmodats inkomma med yttrande rörande den utsträckning, i vilken ytterligare medel för bränslekommissionens avveckling förutses behöfligt under tiden intill den 1 mars 1927.

I anledning härav har domänstyrelsen i utlåtande den 9 februari 1926 framlagt följande överslagsberäkning över sålunda för bränslekommissionens avveckling behöfliga medel under tiden intill den 1 mars 1927.

Ersättning för stämplad oavverkad skog (inneliggande ärenden)	kronor	400,000
Ersättning för taxesänkning (inneliggande ärenden)	»	100,000
Inlösen av utelöpande förbindelser i den mån de av styrelsen kunna godtagas (maximisumma)	»	225,000
Diverse krav (delvis inneliggande) såsom platshyror m. m.	»	20,000
Administration, rättegångskostnader m. m.	»	25,000

Ersättning för stämplad oavverkad skog (krav, som beräknas vara att emotse).....	kronor	200,000
Ersättning för taxesänkning (krav att emotse).....	»	30,000
	Summa kronor	1,000,000.

Domänstyrelsen erinrar i sitt utlatande om svårigheterna att astadkomma mera exakta uppgifter om medelsbehovet, i vilket sammanhang styrelsen jämväl framhåller den osympatiska form, i vilken kraven mot bränslekommisionen framställdes, i det kraven i stor utsträckning skedde genom personer, vilka erhållit vederbörande markägares fordran å sig överläten eller ock uppträdde som befullmäktigat ombud för denne.

I avseende å de föreliggande olika posterna anför domänstyrelsen följande.

Vad först de ineliggande kraven på ersättning för stämplad oavverkad skog beträffade, hade den tid, som stått till buds, varit för kort för ett exakt fastställande av de belopp, styrelsen förlikningsvis ansåge sig kunna erbjuda de olika markägarna. Det återstode nämligen att företaga en ingående granskning av de krav, markägarna eller deras ombud framställt, icke minst på den grund att vederbörande kravställare tolkat innebörden av de så kallade Trehörningsjödorna, vilka delvis vore grundläggande för skadestandsanspråken, på mycket olika sätt. I vissa yrkanden intoges till exempel all inom ett beslagsområde förefintlig skog, även den som ej utstämplats, vidare förutom den stämplade skogen all lövskog.

Hos styrelsen ineliggande krav beräknades dock kunna förlikningsvis täckas med i runt tal 300,000 kronor. Dessutom läge för närvarande åtskilliga ansökningsärenden av detta slag ute hos respektive jägmästare för undersökning och utredning och beräknades dessa krav draga en kostnad av 100,000 kronor.

Vad sedan de ineliggande kraven på ersättning för enligt taxan av den 30 november 1917 betald ved beträffade, ådroge de redan behandlade och undersökta ärendena staten en kostnad av cirka 72,000 kronor, vartill komme de ärenden, vilka vore föremål för arkivundersökning och vilka beräknades draga en kostnad av 28,000 kronor.

I tablån vore härefter uppförd en summa av 225,000 kronor för eventuell inlösen av utelöpande förbindelser. Härmed förhölle sig sålunda.

Under sommaren och förhösten 1924 hade byråchefen hos styrelsen Victor Johanson på eget bevåg och utan styrelsens vetskap likviderat en mängd skadestandskrav, framställda av ett visst ombud (Lundgren i Trehörningsjö) med reverser ställda till Lundgren och av honom med Johansons godkännande överförda på A.-B. Svenska Handelsbanken och inlösta av bankens kontor i Örnsköldsvik. Reverserna vore icke försedda med någon konnotation.

Dylika reverser, till ett antal av 7 stycken, förefunnes ännu oinlösta och representerade ett sammanlagt belopp av något över 225,000 kronor. I den mån kraven hunne att av styrelsen prövas och godkännas torde åtgärder komma att vidtagas för reversernas inlösen, men redan nu förefölle det, som om en del av de krav, som läge till grund för dessa reverser, ej kunde godtagas. Det slutgiltiga ordnandet av denna fråga torde därför komma att påverka det beräknade medelsbehovet i sänkande riktning.

Beloppen å respektive 20,000 och 25,000 kronor avsåge att täcka kostnader

för oguldna platshyror, restbetalning för ved m. m. samt rättegångs- och administrationskostnader.

Sist komme de beräknade summorna för täckande av ännu ej resta men väntade skadeståndskrav. I detta fall vore svårast att bilda sig en föreställning om de anspråk, som komme att avse ersättning för stämplad oavverkad skog. Hänsyn borde därvid tagas till, att dylika ersättningsanspråk knappast kunde förekomma i någon utsträckning att tala om för södra och mellersta delarna av landet, där förfogandet hävts på ett så tidigt stadium, att markägarna genom att själva avverka den utstämplade skogen och försälja densamma till ved under åren 1919 och 1920, då brännvedsprisen varit högre än någonsin, kunnat erhålla ett rotvärde för skogen, som mer än väl täckt det rotvärde, som bränslekommissionen enligt riksvärderingsnämndens taxa varit skyldig erlägga. Endast för Kopparbergs län och Norrland kunde dylika krav av betydelse ännu förekomma. På grund av den mängd av ersättningsanspråk av dylik natur, som redan reglerats i dessa län, torde det vara lämpligt att nu räkna med ett belopp av 200,000 kronor som någorlunda sannolikt.

Något lättare vore återigen att bedöma storleken av de ersättningsanspråk, som vore att motse för taxesänkning. Dessa krav kunde endast framställas av markägare inom de norrländska länen och Kopparbergs län och, då i det närmaste alla konton för Norrbottens och Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län redan vore reglerade eller vore inneslutna i anslagssumman å 100,000 kronor (inneliggande ärenden), vore det i stort sett endast att emotse ersättningsanspråk för konton inom Gävleborgs och Kopparbergs län och, då även inom dessa län stora utbetalningar redan ägt rum, ansåges uppfört belopp å 30,000 kronor vara tillräckligt.

Skulle det ovan beräknade beloppet av en miljon kronor icke visa sig tillräckligt, syntes några allvarliga olägenheter icke kunna uppstå därigenom att nya medel ställdes till förfogande först efter den 1 mars 1927.

Statskontoret har i förnyat utlåtande den 13 februari 1926 frambállit, att domänstyrelsen väl ej uppgivit, huruvida hela det begärda beloppet 1,000,000 kronor kunde behöva tagas i anspråk redan under budgetåret 1925—1926, men att det — enligt vad statskontoret under hand inhämtat — icke torde vara uteslutet, att så kunde bliva fallet. På grund härav syntes utvägen att uppföra någon del av beloppet på riksstaten för budgetåret 1926—1927 knappast böra anlitas, utan torde, i överensstämmelse med vad statskontoret i utlåtande den 28 januari 1926 hemstállt beträffande då begärt belopp, framställning böra göras till riksdagen om medgivande, att hela det av domänstyrelsen senast ifrågasatta beloppet av 1,000,000 kronor måtte i mån av behov utgå från förslagsanslaget för oförutsedda utgifter.

Riksdagens revisorer hava i sin till innevarande riksdag avgivna berättelse upptagit till granskning det av domänstyrelsen bedrivna arbetet med bränslekommissionens avveckling, varvid framstállts vissa anmärkningar mot handläggningen av ifrågavarande ersättningskrav. Beträffande vad som sålunda framkommit tillåter jag mig hänvisa till revisorernas berättelse (del I, sid. 167—172) samt de häröver avgivna förklaringarna (del III, sid. 356—368). Jag vill här endast erinra, hurusom revisorerna ansett det kunna för-

väntas, att hädanefters och efter verkställandet av en av chefen för domänstyrelsen på hösten 1925 beslutad utredning — avseende bland annat dessa frågors lämpliga juridiska behandling — en mera omsorgsfull handläggning skulle komma återstående ärenden rörande bränslekommissionens avveckling till del.

De medel, vilkas utanordnande nu av domänstyrelsen ifragasättes, äro avsedda för uppgörelse rörande vissa ersättningskrav, vilka under senaste tid börjat framställas mot bränslekommissionen från skogsägare m. fl. i olika delar av landet. Såsom grund för fordringsanspråken hava äberopats tidigare av kommissionen vidtagna utstämplingsåtgärder; kravens framställande har i allmänhet närmast föranletts av den slutliga utgången av vissa rättegångar, de s. k. Trehörningsjömålen, vilka ansetts i viss mån avgörande för bedömning av andra anspråk av likartad beskaffenhet.

*Departements-
chefen.*

Såsom av det föregående framgår hava redan för ändamålet disponerats dels en kvarstående behållning av 650,000 kronor, dels två av Kungl. Maj:ts anvisade belopp å 485,000, respektive 250,000 kronor. Nu beräknar domänstyrelsen ett anslag av ytterligare 1,000,000 kronor vara erforderligt. Huruvida härutöver framdeles kan uppkomma behov av ännu någon medelsanvisning, läser icke för närvarande kunna överblickas.

Tvivelnsutan måste det anses beklagligt att, utöver de högst avsevärda ekonomiska uppoffringar, sammanlagt över 100 miljoner kronor, staten tidigare måst ikläda sig för avvecklingen av bränslekommissionens affärer, nu skall för samma ändamål påkallas ytterligare betydande kapitalutlägg. Å andra sidan läser dock framstå såsom ofrånkomligt, att de nu framkomna ersättningskraven regleras.

Beträffande de anmärkningar, som gjorts mot handhavandet av ifrågasatt avvecklingsarbete, må här endast erinras, att hithörande frågor för närvarande äro föremål för undersökning. Oavsett detta, läser genom den ordning, som numera tillämpas för handläggningen av ifrågasatt skadeståndsärenden, skapats all möjlig trygghet för att statens intressen härvidlag skola i största möjliga mån tillvaratagas.

Vid nu angivna förhållanden och då anledning icke torde föreligga till erinran mot den uppgjorda beräkningen av medelsbehovet, vilken beräkning verkställts med utgångspunkt från att möjligen uppkommande ytterligare anslagskrav skola kunna prövas av 1927 års riksdag, anser jag mig böra tillstyrka, att framställning göres hos riksdagen i syfte att ifrågasatt belopp, 1,000,000 kronor, må kunna ställas till domänstyrelsens förfogande. Beträffande sättet för medlens beredande har jag haft under övervägande, huruvida icke beloppet borde till den del det avser tiden efter den 30 juni 1926 uppföras såsom särskilt anslag å riksstaten för budgetåret 1926—1927. Med hänsyn till vad statskontoret härutinnan anfört, vill jag emellertid förorda, att medgivande utverkas av riksdagen, att hela nämnda summa må i mån av behov utgå från förslagsanslaget för oförutsedda utgifter.

Under återopande härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för avveckling av bränslekommissionens verksamhet må från det i riksstaten för budgetåret 1925—1926 uppförda förslagsanslaget för oförutsedda utgifter disponeras, i mån av behov, ett belopp av högst 1,000,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Flodman.